

EREVNA

Årg. III

N:r 2

1946

Innehåll

Passionshistorien och vår syn på Skriften. Av Hovpredikanten Bo Giertz.	65
De två första påskaftnarnas symboler och innebörd inom judendomen. Seder och Haggadah av Fil. lic. Herman Wohlstein.	74
1. Petr. 2,4-9. (Reformationsd.) Av Sogneprest Carl Fr. Wislöff.	78
Nytestamentlig förkunnelse. Några synpunkter. Av red. Sture Olsson.	81
Anteckningar till nytestamentliga texter. Av Professor Hugo Odeberg.	88
<i>Joh. 16:5-15 (4 e. Påsk).</i>	88
<i>Joh. 16:23-33 (Rogate).</i>	92
<i>Apg. 1:1-11 (Kr. Himmelsf.d.).</i>	94
<i>Joh. 15:26-16:4 (6 sönd. e. Påsk).</i>	96
<i>Joh. 14:23-31 (Pingstdagen).</i>	97
<i>Joh. 3:16-21 (Annand. pingst).</i>	99
<i>Joh. 3:1-15 (H. Tref. dag).</i>	100
<i>Luk. 16:19-31 (1 e. Tref.).</i>	102
<i>Luk. 1:57-80 (Joh. Döp. d.).</i>	103
<i>Luk. 14:16-24 (2 e. Tref.).</i>	103
<i>Luk. 15:1-10 (3 e. Tref.).</i>	104
Frågor och svar.	108
Tidskrifter.	111
Innehållsförteckning.	114

Innehållsförteckningen i slutet av häftet och sidhänvisningar i texten enligt originaltexten.

Passionshistorien och vår syn på Skriften.

Av Hovpredikanten Bo Giertz.

För en utomstående betraktare är passionsdramat endast ett stycke historia, vars episoder verkar brutala eller triviala, rörande eller imponerande. Han konstaterar att liknande ting har skett vid andra tillfällen och att liknande repliker har fällts i andra sammanhang. Det hela ter sig för honom lika tillfälligt och meningslöst som hela historien ter sig ur en enbart inomvärldslig synvinkel.

Urkristendomen fattade allting annorlunda. Den kände sitt Gamla testamente och den kände hemligheten med Kristus. Därför hörde och såg den hur hela passionsdramat fylldes av reminiscenser ur det förgångna. Händelserna på Golgata led-sagades av ett fjärran eko. De väckte minnen. Detta hörde man inte för första gången, detta var på något vis redan beskrivet. Ingenting här var tillfälligt, utan allt ingick i en gudomlig plan, en plan som redan förut verkat i historien och som därför fanns hemlighetsfullt nedlagd i Israels heliga skrifter.

Detta är väsentligt för den kristna synen på passionshistorien. Den är världshistoriens medelpunkt. Allt Guds handlande i det förflutna har syftat framåt mot det som skedde i påskveckan. Därför finns Kristus förebådad och förebildad i all Guds tidigare uppenbarelse. I sitt Credo uttrycker Kyrkan det så, att den Ande som utgår av Fadern och Sonen »har talat genom profeterna». För urkristendomen var det självklart att Kristi bild skymtade överallt i det gamla förbundets skrifter.

Endast den förstockade kunde vara blind för det (2 Kor. 3:14 f., 4:1-3).

För ett profant betraktelsesätt som inte räknar med Guds verklighet är det naturligtvis fantasteri att finna häntydningar på Kristus i Höga Visan eller Första mosebok. Men »fantasteriet» blir fullt naturligt, om man delar Jesu egen tro på Honom som räknat alla håren på våra huvuden och utan vars vilja inte en sparv faller till marken. Han måste ha vetat vilka ord och vilka händelser som skulle finna vägen in i den heliga bok genom vilken han skulle tala till alla folk och alla tider. Han som länkar både folkens väg och individernas öden har självfallet också varit Herre över Bibelns tillblivelse och över kanonhistoriens alla skiftande faser. Liksom han länkat historien fram mot den tidens fullbordan, då hans Son skulle komma i världen, så har han också länkat Skriftens historia. Även där har han lagt allt det redo, som skulle gå i uppfyllelse vid Sonens ankomst.

Så har Kristi bild vävts in i allt det som Gud har skänkt sin Kyrka i Israels skrifter. Det betyder inte nödvändigtvis att de som första gången sade, sjöng eller skrev dessa ord, själva visste att de talade om Herrens Smorde. Men Gud visste det, och de kristtrogna vet det i dag. Liksom Översteprästen sade långt mer än han själv förstod, när han bad rådsherrarna besinna hur mycket bättre det var, att *en* man fick dö för folket än att hela folket skulle förgås (Joh. 11:50), så ha också många av psalmisterna (eller Jobsbokens författare eller de gamla berättarna eller vem man vill nämna bland Gamla testamentets mänskliga upphovsmän) kanske inte alls anat att deras ord flätades samman till en bild av den kommande Messias. I somliga fall har Israel senare förstått det. Men i många fall förblev det dolt, tills det kunde förstås i ljuset av Jesu liv. Jesus blev ju inte den Messias som Israel väntat sig. Men när frälsningsdramat var fullbordat, föll det som fjäll från lärjungarnas ögon.

Eller rättare: samme Ande som gestaltat Kristi bild i det gamla Israels skrifter gjorde den nu levande. Nu kunde man läsa Jesaja 53 eller den 22:a psalmen med helt nya ögon. Man hade sett uppfyllelsen av det som ingen förut kunnat förstå.

*

Men är nu inte detta godtycke?

Svaret kan endast bli: Naturligtvis är det godtycke — om man utgår från en sekulariserad betraktelse som inte räknar med Gud. Men för en kristen betraktelse som utgår från samma premisser som Kristus själv, betyder det endast att man ser och erkänner »den plan som skulle genomföras när tiden var fullbordad (och som Gud från begynnelsen hade beslutat inom sig själv): att i Kristus sammanfatta allt i himlen och på jorden» (Ef. 1:10). Alltsammans har ju blivit skapat genom Kristus och till Kristus (Kol. 1:6). Från begynnelsen styr världens historia hän mot Kristus. Han är med i allt, och allt består genom honom — även före hans uppenbarelse i köttet. Därför var han med också i Gamla testamentet. Han var klippan som Israel drack ur (1 Kor. 10:4), det var honom som Israel frestade i öknen (v. 9), det var han som verkade i profeterna och genom dem »förutsade Kristi lidanden och den härlighet som skulle följa» (1 Petr. 1:11).

Kristus lever alltså i det gamla förbundet *inte bara som ett löfte* om vilket alla de fromma i Israel var väl medvetna och som de trodde på. Han fanns där också som *en hemlighet* som en gång skulle uppenbaras. När han vandrade på jorden, när han led och uppstod, avslöjades stycke för stycke Skriftens dittills dolda mening.

Häri ser nu urkristendomen en av de stora bekräftelserna på att Jesus verkligen var Messias. Det betyder inte bara, att han var den Utlovade om vilken fäderna läst i Skriften, utan också att han var den som med sin Ande format både Israels

och Skriftens historia. Han var den Preexistente, Ordet som var i begynnelsen, den drivande kraften och dolda meningen i Israels historia, den utan vilken allt skulle ha förblivit ett fragment och en gåta men som genom sitt liv förklarade Skrifternas sammanhang och uppenbarade den rätta meningen, exempelvis med templet och offertjänsten.

Som alla nytestamentliga tankar är också denna väsentlig, om man skall kunna tillgodogöra sig den kristna synen på livet och tillvaron. Vi kan kanske exemplifiera det med synen på lidandet, eftersom vi tog vår utgångspunkt i passionsdramat.

Gamla testamentet är fullt av mänsklig klagan, en klagan som ibland får en intensitet som verkar förtvivlad och nästan hädisk. Nu är det påtagligt att det just i sådana sammanhang (Psaltaren, Jobsboken, Klagovisorna) ligger inbäddat särskilt många hänsyftningar på Kristus. Den gamla kyrkan har sett det och flitigt utnyttjat sådana ställen i passionstidens liturgi. Den har därvid följt Kristus själv, som ju klädde den gudsövergivenhetens vånda han utstod för vår skull på korset, i ett ord ur psaltaren.

Detta kastar nu ett alldeles nytt ljus över lidandet. Utan Kristus skulle alla dessa klagopsalmer inte vara mera än ett skakande monument över mänsklig nöd. De skildrar på ett oöverträffat sätt människans förtvivalde reaktion inför livets elände, som hon upplever så mycket smärtsammare än den övriga skapelsen, därför att hon kan reflektera över den och förnimma den som ondska och skuld. Här skildras allt som kan krossa ett människohjärta: otack och smälek, svek från de närmaste, en tro som tycks komma på skam, råhet och våld, plundring och dödshot, ångest, fasa, ruelse och gudsövergivenhet.

Och i allt detta finns Kristus! Så tydligt, att orden målar nästan varje detalj i golgatascenerna. Så träffande klart, att Kristus på korset kunde tala med de gamla psaltarorden.

För en kristen betraktelse är detta inte någon tillfällighet. Allt är ju sammanfattat i Kristi försoningsverk — även lidandet, *allt* lidande som ryms inom gränserna för denna onda värld och dess blodbesudlade historia. Allt detta är hemlighetsfullt inneslutet i Kristus. Det var med i den kalk han måste dricka. Det var våra sjukdomar han bar, våra smärtor, dem tog han på sig. Därför att han i allt skulle bli lik sina bröder, måste han också dela deras lidanden. Genom lidandet skulle han som för oss till frälsning fullkomnas (Hebr. 2:10).

Men eftersom nu hela den heliga historien före Kristus syftar framåt emot honom, så är det också i allt lidande före Kristus inneslutet något som syftar framåt mot den lösning av lidandets gåta som först korset kunde ge. Liksom Israels historia från början präglats av Kristus, har Kristus också från begynnelsen varit med i dess lidanden. Därför formas lidandet bland gamla förbundets människor till en bild av den Smärtornas Man som en gång skulle fullgöra också det som profeterna före honom aldrig rådde med: att vända lidandets förbannelse i välsignelse och ge det slutliga svaret på alla de förtvivalade frågor som uppstiger exempelvis ur Jobsboken.

Svaret på alla dessa frågor ligger i försoningen: allt sammanfattas i Kristus på så sätt att han försonar allt. Han bryter ned allt det som är förbannelsen i den fallna världen: den skuld som skiljer från Gud och den fördömelse som ligger i att komma bort från Gud. Därigenom tar han bort lidandets bitterhet på samma sätt som han tagit bort dödens. Döden är visserligen kvar fastän Kristus besekrat den. Även om Kristus är i oss, så är ju kroppen för syndens skull hemfallen åt döden (Rom. 8:10). På samma sätt är lidandet kvar, också bland de återlösta. För syndens skull hänger lidandet oupplösligt samman med det liv som vi lever i köttet. Men liksom dödens fasa och bitterhet är borta, liksom den inte har makt att behålla och behärska oss, så är även lidandets bitterhet bruten. Lidandet

kan aldrig göra sig till herre över den som tror. Det kan endast tjäna honom till gagn. Det blir agan som fostrar eller korset som dödar den gamla människan. Till slut blir det liksom döden en vinning.

Därför finns inte heller några klagopsalmer i Nya testamentet. Om lidandet talas det väl närmast mera och oftare än i det Gamla. »För din skull dödas vi hela dagen; vi räknas som slaktfår. ... Men i allt detta vinner vi en överväldigande seger.» Ingenting »skall kunna skilja oss från Guds kärlek i Kristus Jesus, vår Herre.» Han som såg allt lidande i det gamla förbundet och redan då satte sin prägel på det, så att det hemlighetsfullt blev märkt av korset, han som i tidens fullbordan tog allt på sig, han är borgensmannen för att allt till slut går ihop i Guds slutsumma och att ingenting skall kunna skilja den som tror, från förlåtelsen och saligheten i Guds rike. Därför bli alla lidanden som ännu finns kvar bland de kristtrogna, förvandlade till kristuslidanden. De kan strömma över en människa till överflöd. Men samtidigt får hon från Kristus tröst i överflödande mått. Det slutliga svaret på de frommas klagopsalmer i Gamla testamentet är givet i början av 2 Kor. 1.

Så är Kristus även i detta stycke Skriftens fullbordan. Klagopsalmernas djupa förtvivlan är också ett stycke av Guds ord, men endast därför att Kristus är med i dem. De har blivit till under hans hand, som visste både att denna förtvivlan hör med till det oförlösta människolivet och att det en gång skulle finnas en förlossning från allt detta. De målar bilden av Honom som genom att själv vara övergiven av Gud på korset skulle bli borgensmannen för att ingen syndare någonsin mera behöver vara övergiven av Gud för sina synders skull.

*

Är detta riktigt, är det uppenbart att man aldrig kommer åt, vad Skriften vill säga, *enbart* genom att undersöka vad ett ord kan ha betytt i den situation där det först uttalades. Det är givetvis forskningens uppgift att undersöka ett textställes »ursprungliga» betydelse. Resultatet har sitt givna historiska värde. Man skall bara inte säga att man därmed »bevisat» vad ett ord »faktiskt» betyder. I så fall har man förnekat att Gud skulle kunna vara en verklighet som kan ha haft någon djupare avsikt med just detta ord. Man har i själva verket också förnekat att ordet i fråga egentligen har något intresse utöver det rent antikvariska. Ty vad Israels konungar och profeter hade för sig, det kan nu absolut inte ha något annat intresse för oss än rena kuriositetsintresset, *såvida inte Gud faktiskt hade en djupare mening med Israels historia*. Men om Israels historia syftade framåt, om den av Guds hand gestaltades så, att Gud genom just denna historia skulle tala också till andra folk och andra tider, då är det fullt legitimt att fråga också efter vad som skedde i det som syntes ske och vad som var den djupare meningen och det framåtsyftande i det som den gången bara hade en tillfällig historisk innebörd.

Räknar man alltså med en uppenbarelse — och det gör ju varje kristen — måste man utgå ifrån att allt som hör till denna uppenbarelse har en gudomlig mening, som mycket väl kan ha varit dold för samtidens människor. Och det är också en uppgift för forskningen att vid sidan av den rent historiska analysen klarlägga vad dessa ord och händelser har betytt i den kristna traditionen, i kyrkohistorien och i det kristna fromhetslivet. Den »utveckling» som man då ofta kan konstatera, innebär inte något nedsättande värdeomdöme. Den illustrerar bara att uppenbarelsen inte var fullbordad i det gamla förbundet och att Israels historia inte kan förstås utan Kristus.

Till slut blir Skriftens egentliga mening inte åtkomlig med profana medel, vare sig med en rent historisk tolkning eller

genom en undersökning av traditionen. I Skriften talar ju Gud till sitt folk. Men vad Gud talar kan ingen rätt fatta som inte vill fatta *Guds* budskap som ett budskap genom vilket Gud själv träder in i själen för att härska över den. Detta budskap kan man aldrig »utforska» eller »undersöka», utom i avsikten att få veta vad Gud talar. Man kan bara ställa sig **under** det, låta sig gripas av det, lyda och tro. Naturligtvis kan också forskaren göra detta. Ja, han *bör* göra det. Annars talar han som den blinde om färgen. Historiska detaljer kan han möjligen klara ut. Men de säger lika litet om Skriftens verkliga innehåll, som den kemiska analysen av färgerna säger om en duk av Rembrandt.

För att ta ett exempel: Forskningen kommer alltid att brottas med problemet vem som »egentligen» avses med Herrens lidande tjänare i Jesaja 53. Den kan också undersöka hur det kapitlet fattats inom judendomen och hur det sedan kommit att tolkas av kyrkan. Det slutliga svaret på frågan ger Kyrkan, när hon låter detta kapitel läsas som episteltext på långfredagen. Det svaret innebär att Gud låtit detta kapitel stå i sitt heliga Ord, därför att han velat tala till sin Kyrka om innebörden av sin Sons ställföreträdande lidande.

*

Det sagda är en av orsakerna till att termen »historisk bibelsyn» inte kan godtas som karakteristisk av den kristna synen på Skriften. Huvudinvändningen är att en strikt historisk bibelsyn alltid måste stanna vid ett inomvärldsligt betraktelsesätt. Den kommer i varje fall aldrig åt Skriftens djupare mening. Rent historiskt måste man sätta ett stort frågetecken för vad som »egentligen» avses med Jesaja 53, liksom man måste sätta ett lika stort frågetecken för profetian i Jes. 7 om den unga kvinnan som skall bli havande. Skulle man stanna vid en rent historisk bibelsyn, borde alltså dessa texter utgå ur evange-

lieboken, där de står som profetior om Kristus. Den historiska bibelsynen kommer aldrig till rätta med Ordets uppenbarelsekaraktär. Den kan därför aldrig bli den kristna trons egen syn på Bibeln, ty den kristna tron räknar med att Gud låtit denna bok bli till just sådan den är, för att genom den tala till alla tider och alla folk, och att han vid just detta ord bundit en hemlighetsfull makt som skapar tro i ödmjuka och lyssnande hjärtan. Skriftens innehåll är inte uttömt med att den är ett referat av ting som för längesedan passerat och ord som en gång yttrats. Den är ett Ord som *nu* utgår från Guds läppar, och som i detta nu griper in i världen och skapar nya händelser och formar nya öden genom att döma och benåda, genom att slå ned all mänsklig självhärlighet och upprätta trons lydnad. Det är ju detta som gör Ordet till ett **levande** ord och ger det dess makt och myndighet. Men just detta — som är grundväsentligt för den kristna synen på Ordet — tappas helt och hållet bort, om man anlägger en rent historisk betraktelse på Bibeln. Det historiska betraktelsesättet har sitt berättigande inom sin egen begränsade sfär. Men inom denna sfär blir bibelordet aldrig Ordet från Guds läppar. Den kristna bibelsynen måste ge uttryck åt något helt annat, något som fångar det väsentliga i Skriften: den Kristi egen närvaro i Ordet som präglar hela den bibliska uppenbarelsen från början till slut, och som till tidens ände skall ge detta Ord dess hemlighetsfulla makt att övervinna ett människohjärtas tvivel och otro.

De två första påskafnarnas symboler och innebörd inom judendomen.

Seder och Haggadah

av Fil. lic. Herman Wohlstein.

Päsach, grek. Pas-kha, sv. påsk, överskridandets fest, 15-22 Nisan, är den tidpunkt (mo'ed) under det judiska kalenderåret som är rikast på symboler och bibliska traditioner. Vid sidan om sabbaten är den det mest typiska uttrycket för Israels enhetsupplevelse av kropp och själ. Liksom varje veckas sabbat vill dokumentera alltets tillkomst genom ett skapande förnuft och varje människas uppgift att på en gång andligt och kroppsligt medarbeta i detta skapelseverk, är Päsach-högtiden det årligen återkommande vittnesbördet om det *i lidande skapade* judiska folkets »Varde» mitt ur kaos och mörker. Vad sabbaten är för naturen respektive människan betyder Päsach för historien, den är så att säga sabbaten överförd på det historiska planet. För denna analogi betecknande är det också att instiftelsebönen för sabbaten, Kiddush, inte bara häntyder på skapelseverket, ordagrant »begynnelseverket» (ma'ase-bere-shith), utan även framhåller uttåget ur Egypten, päsach-festens egentliga raison d'être. Forntidens folk såg i historien ingenting annat än naturens lydiga slavinna, för Israels folk däremot inpräntades genom upplevelsen av frälsningen från det egyptiska oket den helt motsatta även i våra dagar mindre omtyckta läran att *naturen* — vars verk och vila sabbaten vill

levandegöra till människans fromma — är historiens *tjänande* kraft.

Päsach, »överskridande», uttrycker redan en tacksam känsla av att ha räddats undan en allmän förödelse. De konkreta uttrycken för denna känsla var alltsedan befrielsen från den egyptiska träldomen päsach-offerlammet, som frambars 10-14 Nisan vid solnedgången, och det osyrade brödet, »massá», fattigdomens bröd (arameiskt: lachma anja). Alltsedan tempelförstöringen, då offerframförandet var förbjudet och ju även saknade mening, symboliserar man påskalammet genom arm- eller skulderpartiet av djuret vid sidan om det hårdkokta ägget, symbolen för det allmänna vallfartsfestoffret (chagiga), båda som enbart minne av helgedomstiden (aftnarna till 15 och 16 Nisan, i Palestina bara aftonen till 15). I stället för den gemensamma offerfesten i templet skapades nu ett slags »privat liturgi», Haggadah — berättelse —, efter vilken de redan under biblisk tid brukliga riterna sammanförts till en bestämd i viss mån kronologisk ordning, »Séder».

Till sitt väsentliga innehåll är haggadan en sammanställning av de i 2 och 5 Moseböckerna (Exodus och Deuteronomium) anförda skriftverserna om Israels förhistoria, lidande i Egypten och slutliga befrielse därifrån. Den skall föreläsas av husfadern eller, om denne inte mera är i livet, av sonen, respektive en annan till släkten hörande person av manligt kön. Till denna grundstomme har efter tempeltiden i och med den muntliga traditionens tillkomst skriftförklarande midrasher fogats. Detta gäller framförallt för den första delen före aftnens måltid. Denna del avslutas med de två första kapitlen (ps. 113 och 114) av »den egyptiske Hallel» (*Dav. ps. 113-118*)¹ och en analogi. Efter måltiden följer fortsättningen av Hallel, ps. 115-118 och hymner. Hela tiden den egentliga episka delen av Haggadan reciteras, bör »sédergivaren» sitta

med huvudet stött mot kuddar för att därigenom dokumentera sig som den frie mannen.

Under *séder*-aftonens förlopp skall festdeltagarna fyra gånger fylla och dricka sina bägare med vin. På bordets mitt står dessutom en femte bägare, bestämd för den osynlige gästen, festens skyddsande, profeten Elia. Att man fyller bägaren fyra gånger har funnit många förklaringar i litteratur och tradition. Den vanligaste stöder sig på de fyra gudomliga löftena i 2 Mos. 6:6-7, uttalade till Mose och Aron före uttåget: »Jag vill föra ut dem, rädda dem, frälsa dem och ta dem till mitt folk!»

I det bibliska Palestina var Päsach den mest betydande vallfartsfesten, då pilgrimer från det heliga landets alla hörn och från angränsande länder strömmade hän till helgedomen i Jerusalem för att hög såväl som låg gemensamt med offer, böner och varmt brodersinne fira det historiska undrets fest framför andra. En reflex av detta sinnelag har skapats i *séder*-firandet, som i glädje och sinnets harmoni förenar inte minst släktens yngre och äldre medlemmar med varandra. En glädjens fest i naiv mening har den judiska påsken dock aldrig varit. Den vises maning i Ordspråksboken 24:17: »när din fiende faller, må ditt hjärta ej vara skadeglatt», har fått sin poetiska genklang i den vackra dialogen mellan Gud och änglarna i den talmudiska aggadan. När egyptierhären funnit sin grav i Röda havet, ville himmelens tjänsteandar omedelbart uppstämna en lovprisningshymn för det rättvisa straff som nått förtryckarna, men i samma ögonblick hindrar Gud dem med tillrättavisningen: »Mina händers verk har sjunkit i havet, och ni vill uppstänna lovhymer!»² Av denna grund läser man på påskens sex sista dagar, då det slutliga räddningsundret vid Röda Havet skedde, inte de partier av Hallelpsalmerna (115: 1-11; 116:1-11) som lättast skulle kunna framskapa en känsla av skadeglädje.

En annan mera eskatologiskt betonad tolkning ser i de fyra bågarna, och den femte för Elia som den messianska »gyllene tidsålderns» förebud, läran om de fyra världsriken Egyptens, Babyloniens, Persiens och Edoms uppkomst, uppstigande till makt och slutliga undergång. Päsach vill utöver det en gång skedda lära oss att allt det stora och mäktiga i historien egentligen bara är ett »överskridande», ett närmande till messias-tiden som världshistoriens avslutning eller ideellt sett dess »början». »Vår frihets tidpunkt», som Päsach heter i instiftelsebönen Kiddush, kommer då att bli en verklighet för hela den hitintills i hat och intolerans splittrade mänskligheten.

Fotnoter:

¹ Jfr Matteus ev. 26:30, Markus 14:26.

² Midrash Jalkut till Proverbia § 960; Bah. Talmud Sanhedrin 39 b.

1. Petr. 2,4-9.

(Reformationsd.)

Av Sogneprest Carl Fr. Wislöff.

Teksten fører oss på en særskilt klar måte inn i bibelske tanker som reformasjonen fikk nåde til å gjenoppdage, og er derfor ikke uten grunn tatt til prekentekst på den s.k. reformasjonsdagen. Det er ikke mulig å uttømme alle tekstens tanker i en preken. Men la oss ta fram noen hovedtanker, i det vi samler oss om ordene »*Guds tempel*».

1. *Bare Gud kan legge grunnstenen til det tempel hvor han vil møte oss.* Over hele jorden reiser templene sine tårn mot Himmelen. Menneskene vil på en eller annen måte dyrke Gud. Men templene er — utenfor Kristendommen — bare menneskenes forsøk på å bane seg selv en vei til Gud. Grunnstenen i templene er menneskeverk, templene er Babelstårn som den religiøse menneskehet prøver å reise med bønner, gaver, askese, ydmykhet — og gode gjerninger. Men Gud sier oss i sitt ord at alt dette har han forkastet. Han vil ikke kjennes ved våre forsøk på å stige opp til ham. Men Gud har lagt grunnvolden for et annet tempel. Han har banet seg vei til oss i sin Sønn, som fullbrakte vår frelse ved sin stedfortredende lidelse og død. Så er vår fromhet, vår tro og vår kristendom intet å bygge på. Men klippen Kristus — den holder.

2. I dette tempel er *alle* prester for Gud. I den gamle pakts tid var der særskilte prester som skulle være mellommenn mellom Gud og folket. Men etter at vår Herre Jesus er gått inn

for Gud som vår yppersteprest, har vi siden ingen annen mellommann enn ham. Hans folk på jorden, de som kjenner ham i troen, de er selv templet, og de er samtidig *alle* prester i dette tempel. — Vi elsker våre kirkehus, men vi vet at det egentlige tempel er nå de helliges samfunn. Vi har våre »prester» som vi lytter til og som tjener oss med ord og sakrament, men vi glemmer ikke at de troende er *alle* prester, og Kristus vår yppersteprest. Vi smykker med glede alteret i våre kirker, men minnes samtidig at vårt eneste sanne alter er Golgata.

3. Alene i dette tempel bæres det fram offer som Gud har behag i. — Den religiøse menneskehet gjør seg stor flid med sine ofre. De vil bringe Gud offer som skal bevege ham til å være nådig. Men den vei er stengt — likegyldig om det er offergaver, lydighet, gode gjerninger, ydmykhet eller »tro» som bæres fram som offer. Det offer som stiller Guds vrede har Gud selv bragt fram, da han i Kristus forlikte verden med seg selv. Den evangeliske kristenhet er den eneste religionsform som ikke har noe *alter* i sine templer; vårt alter er alene Golgata, og våre »altere» er nattverdbord. Ved troen på Jesu fullbragte verk blir et menneske rettferdig for Gud. Og først da kan han bringe Gud et offer som tekkes Ham. Det er ikke menneskets offergave som beveger Gud til å se i nåde til mennesket, men det er tvert om: Først må mennesket stå i nåde hos Gud, så først blir menneskets offer — hans liv i takknemlighet og tro — behagelig for Gud. Våre åndelige offere tekkes Gud »*ved Jesus Kristus*».

4. Denne tidsalder er »templets» tid. — Templet er uttrykket for at troens liv er fremmed i verden. Templet er *det avgrensede*; utenfor dets murer er verden, og verden vil ikke kjenne Gud i Kristus. I forhold til verden er templet noe »helt annet»; templet er bildet på at Jesu sanne venner er »i verden, men ikke av

verden». Men en gang skal det bli annerledes. Hjemme hos Gud er *alt* gjennomtrengt av hans Ånd og dannet etter hans vilje. Derfor heter det i Skriften: »Noe tempel så jeg ikke i staden; for deres tempel er Gud Herren, den allmektige, og Lammet». Åp 21,22.

Nytestamentlig förkunnelse.

Några synpunkter.

Av red. Sture Olsson.

Med hänsyn till sitt innehåll bör den kristna förkunnelsen förbli oförändrad genom tiderna, den bör nämligen förbli nytestamentlig. Sker inte detta, saknar man fog att kalla den *kristen*. Man skulle möjligen kunna tala om *partiellt* kristen förkunnelse, men vår förkunnelse — i tal och skrift — måste naturligtvis vara *total*kristen för att kunna anses hålla måttet.

Ingen annan egenskap hos förkunnelsen än den att den är nytestamentlig berättigar den att bära det betydelsefulla epitetet kristen.

Fastän nog de flesta förkunnare har denna axiomatiska sanning klar för sig, tillåter sig åtskilliga att i sin förkunnelse mer eller mindre medvetet avvika från det kristna tros- och läroinnehållets gudomliga regel — Nya testamentet. Att sådana också tillåter sig liknande avvikelser beträffande förkunnelseformer och målsättning, är med tanke på detta mindre överraskande.

Det försvar för detta handlingssätt som man presterar och som i allmänhet främst bygger på förklaringen att ens förkunnelse är uppbumen av ens »ärliga» uppfattning av innebörden i Nya testamentets och Jesu budskap — att man således följer sin övertygelses och sitt samvetes bud — kan inte utan vidare godtas. Vad jag själv *anser* vara nytestamentligt är inte detta, enbart därför att jag hyser den uppfattningen. Jag är sålunda

— om jag vill vara en rätt lärare i Guds församling — pliktig att med omutlig samvetsgrannhet ta reda på vad som verkligen är nytestamentligt och att ärligt pröva om min egen förkunnelse i alla stycken motsvarar Nya testamentets budskap. Vid min undersökning måste jag vara ohämmad av traditionella föreställningar av varje slag. Jag har bara en faktor att ta hänsyn till, nämligen den heliga Skrift.

I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på några sannolika, ja, påtagliga orsaker till de innehållsliga förändringar som kan präglade den »kristna» förkunnelsen och som är iögonfallande, då förkunnelsen jämförs med urkristendomens budskap, som är identiskt med Nya testamentets.

I regel torde det förhålla sig så, att avvikelserna grundar sig på att förkunnaren är barn av sin tid, det vill säga, han står under det religiösa vane- eller modetänkandets inflytande. Han kan vara barn av sin tid också i så måtto att han delar sin samtids andliga okunnighet, vantro eller rationalistiska kritiksjuka. Dessa omständigheter påverkar självfallet, ja, ovillkorligen, vederbörandes förkunnelse.

Praktiskt taget varje kyrkohistoriskt skede har i någon mån eller grad präglats av ensidighet i något avseende — en ensidighet som kanske varit en förstäelig reaktion mot en helt motsatt ensidighet under ett föregående skede — vilken i överensstämmelse med vad ovan sagts påverkat förkunnelseinnehållet.

Om än detta faktum att förkunnelseinnehållet förändrats är förklarligt — förklarligt såsom en naturlig följd av människan-förkunnarens begränsning och benägenhet att låta sig påverka av omgivningens tänkesätt — är detta dock långt ifrån försvarligt. Det är sannerligen en högst allvarlig sak att inte förkunna Guds budskap i fullaste överensstämmelse med Guds eget förblivande och oföränderliga ord. Höjt över det religiösa modetänkandets många och nyckfulla växlingar måste den

kristna förkunnelsens innehåll alltid och i alla stycken vara identiskt med den heliga Skrifts budskap. Det är varje förkunnarens oavvisliga plikt att vaka över att hans förkunnelse alltid håller måttet i detta avseende. Han bör komma ihåg att han en dag skall avlägga räkenskap för sin förvaltning (1 Kor. 4:1). Vetskapen om detta — och ännu mer kärleken till uppdragsgivaren — bör ha större inflytande över den kristne förkunnaren än tanken på publikens smak och krav.

Utifrån det sagda bör det vara självklart att — om än det religiösa samtidstänkandet skulle höja människan och hennes »inneboende godhet» till skyarna eller förklara Bibelns gudsbild vara brutal och oacceptabel för upplyst tänkande eller göra gällande att Bibelns religion är en osmaklig och mindervärdig »slakthusreligion», vilket allt har skett — den kristne förkunnaren skall säga sanningen, hela sanningen och intet annat än sanningen i samtliga avseenden. Att falla undan för »tidens krav» skulle vara ett ousäktligt brott.

Och om än den heliga Skrifts lära om livet efter detta förklaras vila på orimliga och för den »underbara» moderna människan absurda föreställningar, skall den likväl förkunnas, oförtrutet förkunnas. Helvetet blir nämligen inte mindre helvetet — en fasornas boning, den förtappade människoandens eviga tillstånd och rum — därför att en förvänd teologi eller vanlig mänsklig snusförnuftighet överhuvudtaget avvisar tanken på dess realitet som en religiös amsaga. Himmelen blir heller inte mindre himmel — de saligas eviga hem i Guds närhet — därför att några krassa materialister strukit begreppet ur sin tankevärld och vokabulär.

Kort sagt: den biblisk-gudomliga verkligheten upphör inte att finnas till, därför att en handfull upprorsmän av släktet homo vägrar att tro på den. Följaktligen skall den också förkunnas med kraft och frimodighet utan varje antydning till undfallenhet för åsiktsväxlingarna i tiden, ty den är ett uttryck för sanning-

ens och uppenbarelsens mäktiga och regulativa: »Så säger Herren, Herren.»

Ensidigheten kan ses även ur en annan synpunkt än ur det religiösa mode- och konjunkturtänkadets. Man kan bli ensidig utan att skatta åt dessa företeelser, man kan vara barn av sin tids religiösa *allmäntillstånd*.

Kristendomen — Guds sannings- och frälsningsuppenbarelse, frälsningsväg — är oföränderlig i sitt väsen och i sin struktur. Så är fallet, även om den historiska kristendomen — den i historien och människolivet gestaltade — undergår ständiga förändringar. Kristenheten — kyrkan, församlingen — förlorade succesivt den för urkristendomen utmärkande andekraften och det ursprungliga världsfrämlingsskapet, den sekulariserades och förvärldsligades. Bottenläget i denna utveckling nåddes någon gång under Rom-kyrkans förfall före den lutherska reformationen. Men även efter den uppryckning, som reformationen var ett uttryck för, framträdde på nytt avdankningstendensen. Vågrörelser av detta slag har som bekant alltid kunnat spåras inom den kristna kyrkan: väckelser har följts av andlig tillbakagång och stagnation.

Under dylika nedgångstider har den kristna förkunnelsen i särskilt hög grad lidit av ensidighet, avprutning eller av förvillelser av ett eller annat slag. Naturligtvis kan man också säga att nedgången lika mycket varit betingad av som orsak till dessa brister i förkunnelsen.

Efter detta mera principiella resonemang torde det inte vara ur vägen att uppställa och i någon mån söka besvara frågan: *Vad* skall man då predika? eller: Vad bör den kristna förkunnelsen innehålla?

Det ligger nära till hands att besvara dessa frågor summariskt, vilket nog också är lika med dunkelt. Man nöjer sig också ofta med att besvara dessa frågor på ungefär följande sätt: Man skall naturligtvis predika Kristus eller »alla det sanna

livets ord» (Apg. 5:20). Visst är ett sådant svar i och för sig riktigt, visst skall man predika Kristus, ja, predika allt om Kristus, och visst skall man förkunna allt Guds rådslut och alla Guds tankar. I detta avseende och så långt yppar sig inga meningsskiljaktigheter. Men trots denna skenbara överensstämmelse i uppfattningen om vad som bör predikas, råder mycket delade meningar om vad den nytestamentliga förkunnelsen bör och måste innehålla. Här tarvas ett konkretare besked, och det skulle helt visst vara frestande att göra ett försök att lämna ett sådant. Detta är dock inte möjligt i den begränsade form som en tidskriftsartikel utgör. Men var skall man hämta ett sådant — jag frestas säga — specificerat besked? Ja, var skulle detta hämtas, om inte i Bibeln, i synnerhet i Nya testamentet?

Den kristna förkunnelsen har ju till syfte att föra människor till kunskap om frälsningen — göra dem till kristna — och därefter till andlig mognad. Härav är uppenbart att människan måste lära känna sanningen om sig själv, lära känna sin synd, sitt förtappade tillstånd, sin oförmåga att genom egna medel vinna frälsning. Sanningen härom finns klart och övertygande framställd i den heliga Skrift. Förkrossad — tillintetgjord — inför anblicken av sitt eget fördärvade tillstånd blir människan tillgänglig — mogen — för sanningen om Gud, sanningen om hur han älskar människan, att han har sänt sin Son till hennes frälsning, att denne Son är människan given till »rättfärdighet och till helgelse och till förlossning», att var och en som tror på honom »inte skall gå förlorad utan ha evigt liv» och vad denna tro innebär, hurdan den är: orubbligt försant-hållande, levande förtröstan.

I och med detta anser många att allt är gott och väl och att, om detta klart och åskådligt, med heligt allvar och i Andens kraft förkunnas, man kan i känslan av att ha gjort sin fulla plikt sätta punkt. Men ingalunda! Skall förkunnelsen vara nytestamentlig och skall den främja ett fullödigt nytestamentligt

tros- och andeliv i Kristus Jesus, måste den sträcka sig vidare. Det angivna kommer då att räknas till bara första grunderna av Kristi lära, det gäller att gå framåt mot det som hör till fullkomningen, det gäller att ge en fördjupad kunskap om Gud och om hans heliga vilja (Matt. 28:20; Kol. 1:9-11). Den fortsatta undervisningen skall visa vägen fram till ett andefyllt, fruktbarande och ständigt tillväxande trosliv (Fil. 3:8-14; Ef. 3:14-19). Målet är »manlig mognad», Kristi fullhet (Ef. 4:13-16). Förkunnelsen skall lära den levande kristne att *tro allt*, att *ta emot allt* och att *uppleva allt* som hör till nytestamentlig frälsning och kristlig fullkomning. En kristen bör inte vara okunnig om någon välsignelse som Gud har för avsikt att ge eller om någon detalj i Guds vilja.

Många — för att inte säga flertalet — kristna lever ett tynande liv, kommer ofta i svåra och ödesdigra konflikter med Guds i Ordet uppenbarade vilja och blir aldrig fruktbarande grenar i det vinträd som är Jesus, de är ineffektiva i sitt tjänande och otillfredsställande föredömen i tron och i den kristliga vandeln, allt just på grund av bristfällig undervisning. Här finns ingen undanflykt för den medvetet försumlige läraren, här står varje Ordets förkunnare inför ett ansvar som han måste beakta och inrikta sig efter.

Man måste emellertid göra klart för sig att den kristna förkunnelsen inte blir nytestamentlig bara därför att den har ett nytestamentligt innehåll. Tvärtom: den kan vara ett mönster i renlärighet, ett föredöme i fråga om grundlighet och allsidighet utan att dock hålla måttet, utan att rätt driva nytestamentlig kristendom — nytestamentlig gemenskap med Gud och nytestamentligt andeliv — utan att driva Kristus. Jämte renlärighet, grundlighet och allsidighet fordras den andekraft som Nya testamentet talar om såsom smörjelsen från den Helige (1 Kor. 2:3-5; 1 Joh. 2:27). Förkunnelsen måste vara genomglödgad av Kristi kärlek och Andens nitälskan (2 Kor. 5:14;

Jak. 4:5). En andelös, tom och kallsinnig förkunnelse är i grund och botten lika litet nytestamentlig som den förkunnelse som ifråga om sitt innehåll strider emot Skriften. Den kristne förkunnaren behöver vara något av den gudagripne profeten, som fri från själviska syften, driven av en osläcklig glöd (Jer. 20:9 b) i Guds kraft gör allt för att under alla förhållanden vinna några.

Sanningen måste nog gå ännu längre. För att förkunnelsen skall bestå provet inför Gud (1 Kor. 3:10-17) måste förkunnaren vara nytestamentlig. Han måste stå i en sådan ställning till Gud — Guds ord, Guds väg, Guds Ande — och till människorna, vilka han är sänd att undervisa om frälsningens väg och att vinna för Gud, som Nya testamentet lär. En inte nytestamentlig förkunnare kan inte frambära en sant nytestamentlig förkunnelse. Låt oss en gång för alla ha detta klart för oss och böja oss för det.

Varje kristen förkunnare önskar — i varje fall bör önska — att Guds församling skall komma fram till den nytestamentliga mönsterbilden i alla stycken. Om nu detta skall kunna ske — vilket naturligtvis djupast sett beror på Guds oförskyllda nåd — måste vår förkunnelse *i ande* och *i sanning* vara nytestamentlig. Detta är oändligt mycket viktigare än att den överensstämmer med den eller den lärofaderns, den eller den rörelsens — riktningens — lära. Detta faktum nödvändiggör och driver oss till att under bön och i Andens ljus läsa, studera och tränga in i Ordet, det eviga livets ord, uppenbarelsens eviga, oföränderliga, avgörande och välsignade ord.

Anteckningar till nytestamentliga texter.

Av Professor Hugo Odeberg.

Joh. 16:5-15 (4 e. Påsk).

»Ingen av er frågar mig: 'Vart går du?'» För att ana den djupa innebörden av dessa Jesu ord till de förtrognaste lärjungarna vid hans sista samvaro med dem bör man erinra sig att dessa lärjungar redan förut vid detta tillfälle minst två gånger frågat honom »Vart går du?» (Joh. 13:36 och 14:5). Fastän de alltså ena gången genom Petrus andra gången genom Tomas frågat honom vart han gick, när han nu sade sig lämna dem, påstår Jesus att *ingen* av dem frågat honom om detta. Det betyder att de trodde sig ha frågat och faktiskt i ord framställt frågan, men trots detta inte verkligen frågat. Man kan således tro sig fråga efter Jesus, man kan tro sig söka honom, men dock i verkligheten inte alls ha frågat, inte alls ha sökt. Omvänt ser vi av berättelsen i Joh. 21 hur Petrus svarar på Jesu fråga, men hur Jesus två gånger genom uppreandet av sin egen fråga visar att han behandlar Petrus som om denne inte svarat alls. När detta kunde hända Petrus, den främste av alla lärjungar, kan det uppenbarligen hända vilken annan som helst.

Man tror sig fråga efter Jesus och efter vad han har att säga, men det är endast självbedrägeri. Man frågar inte alls. Hur märks nu detta och vari består denna frånvaro av själens fråga efter Jesus Kristus? Det märks på att man inte hör något svar från honom eller på att det han säger inte tycks vara något svar på ens egen fråga utan ett tal om något annat. Detta är

naturligt, ty man har med sin fråga inte gått utom sig själv. Frånvaron av fråga, det att man med sin fråga inte verkligen frågar, består i att man endast vill röra sig med sina egna problem, endast inom det område som man själv begränsat, man vill endast hålla sig till sin egen lilla avgränsade del av verkligheten och vill inte fråga *efter*, inte gå ut över denna lilla avgränsade del *till* Jesu Kristi verklighet, den utökade verklighet, den nya verklighet som han kan och vill ge.

Så var det också i detta fall med lärjungarna. När de frågade »Vart går du?» betraktade de endast sin egen situation, den att de nu hade Jesus hos sig och att han skulle lämna dem. De sträckte sig i verkligheten inte hän mot den verklighet han ville föra dem till. Därför kunde situationen endast medföra att de var bedrövade och rådlösa över att han skulle lämna dem: »Eftersom jag har sagt er detta, är era hjärtan fyllda av sorg.»

Nu förklarar Jesus att de i stället hade anledning glädja sig över att han lämnade dem. Ty därmed fullbordades det verk för vilket han blivit sänd. Och därigenom kunde han — genom sin Ande — komma åter till dem och vara hos dem på ett innerligt och fullkomligt sätt. Och denne Ande, som var Faderns och Kristi Ande, skulle för dem klargöra allt vad Jesus under jordelivet sagt dem och framför allt det som de då inte förstått. Det blev också apostlarnas erfarenhet: Anden utranssakar allt, också djupen i Gud. Så är löftet om Anden, som Jesus ger lärjungarna, också löftet om det gudomliga Ordet genom vilket Nya testamentet skulle komma till. Det är också löftet om den betvingande Guds ords predikan i vilken Gud själv i sitt ord talar till människor genom sina mänskliga redskap.

Andens predikan genom Ordet skulle vara en *överbevisande*, en bestraffande, predikan. Detta kom också apostlarna, såsom deras skrifter betygar, att direkt få erfara. »Guds Ord är

levande och verksamt. Det är skarpare än något tveeggat svärd och tränger igenom, så att det skiljer själ och ande, led och märg, och det är en *domare* över hjärtats uppsåt och tankar» (Hebr. 4:12).

Anden skulle överbevisa världen om *synd*, om *rättfärdighet* och om *dom*. »... om synd, ty de tror inte på mig.» Här får människan förnimma att synd inte är några enstaka felsteg, några olater som mer eller mindre lätt gå att lägga bort med större eller mindre viljekraft, utan att synd är den radikala syndighet, den förvändhet varmed vi brutit med Gud, vårt väsens upphov och vårt livs källa, och vänt oss bort i lust till allt som är vårt fördärv. Det går kanske att inbilla sig att man inte kan ha någon synd, därför att man inte har ansvar — till dess att man ställs inför Kristus. Ty här ställs vårt tillstånd i den grällaste belysning. Här känner vi och blir överbevisade om vårt ansvar, att vi är ansvariga för vad vi är, och i gräll belysning framträder också hela vår förvändhet: att »ljuset kom till världen och människorna älskade mörkret och inte ljuset, eftersom deras gärningar var onda», ja, att vi av oss själva hatar det goda, *därför att* det är gott, och hatar intensivare, ju fullkomligare gott det är. Det bevisades på Kristus och den synen kan aldrig utplånas: hur mänskligheten, den fallna mänskligheten, i besinningslöst hat naglar Världens Frälsare på Korset — *därför att* Han kommer till dem med Ljuset, Sanningen, Kärleken, Livet ifrån deras eget rätta Hem. När Anden visar en människa detta, blir hon i sanning överbevisad om synd. Och världen är genom Korset för alltid överbevisad om synd. Men en sådan överbevisning kan hos den enskilda människan verka en nyskapelse, vända hela hennes liv (2 Kor. 7:10).

Men Anden skulle också och kom också att överbevisa om rättfärdighet: ty Kristus går till Fadern, och hans lärjungar — likasom världen — ser honom inte mer. Därigenom överbevisas världen om Kristi rättfärdighet och om att det inte finns någon

annan rättfärdighet, ingen rätt, ingen rättvisa, ingen sanning, utom i den värld, »det Ljus och det Liv», som han uppenbarat. »Den Helige Ande övertygar därom, att Kristi rättfärdighet är den enda inför Gud gällande, som till salighet hjälper. Så klar och ostridig, som denna sanningen synes vara, och ehuru människorna nog pläga försäkra att de därom äro övertygade, så svårt är det likväl att bringa dem till en grundelig hjärtans övertygelse därom. Människan vill, förmedelst den naturliga egenkärleken, alltid framvisa något eget att därmed göra sig något gällande inför Gud. I säkerhetstillståndet litar hon på sin utvärtes gudstjänst eller på sina almosor, eller på sin ärbara vandel. Ja, även då människan har blivit uppväckt, sätter hon ett slags värde på sitt eget, och hyser hemlig benägenhet att anse sin ånger och oro och sorg såsom förtjänande, eller att den skulle göra henne mera berättigad till att bliva Guds barn. Hon sätter mera värde på det, som har blivit uträttat hos henne själv, än det, som för henne har blivit uträttat av hennes Fräl-sare. Af Guds Andes övertygelse är det endast, som en uppväckt själ instämmer med det som profeten Esaias säger i kap. 64:6: vi äre allesamman såsom de orene, och alla våra rättfärdigheter äro såsom ett orent kläde» (Henric Schartau). Kristi väg ner i världens djupaste mörker genom Korset, hans väg bort från världen genom Korsets död och uppståndelsen, det att vi nu inte ser honom mer — det överbevisar förvisso den människa som vaknar för det, om var den enda rättfärdigheten fanns och finns. En sådan överbevisning fick apostlarna både ge uttryck åt och själva se verkan av hos andra. Så förkunnar Petrus i sin pingstpredikan: »Därför skall hela Israels folk veta att denne Jesus som ni korsfäste, honom har Gud gjort både till Herre och Messias», och så berättas det: »När de hörde detta, högg det till i hjärtat på dem och de frågade Petrus och de andra apostlarna: 'Bröder, vad skall vi göra?'» (Apg. 2:36, 37).

Anden *överbevisar* också om *dom*, ty denna världens furste är redan och definitivt dömd. Innan denna Andens överbevisning slagit ner i en människa, inbillar hon sig visserligen något helt annat. Ty ända sedan hon i det ursprungliga avfallet och brytningen med Gud vände sig bort från honom och sökte sig andra vägar, vägar som ledde till hennes eget underkuvande och slaveri, alltsedan dess har hon trott på makten och haft respekt för makten. På samma vansinniga sätt som hon hatat det goda och föraktat dess maktlöshet, har hon fruktat, respekterat och tillbett makten, och detta desto djupare och hän-givnare, ju hårdare, hänsynslösare, samvetslösare och ondskefullare denna makt varit. Men makten som råder i världen — hur än de enskilda instrumenten avlöser varandra — det är just den, som Jesus kallar för världens furste — ty det är en enhetlig vilja bakom den. Om denna makt säger nu Jesus att han *är* dömd, för alltid dömd. Därmed är också allt vad denna makt företar sig dömt, och aldrig och i intet avseende kan en människa förverkliga något gott, ännu mindre sin egen bestämmelse, i den maktens tjänst. I sin största maktutövning i tidernas fullbordan — då den skenbart har all makt över kroppar och själar — så är den ändå dömd. Därför säger också Jesus: »I världen får ni lida, men var vid gott mod. Jag har övervunnit världen.» »Därför att ni inte är av världen, hatar världen er liksom den hatat mig.» Men detta hat är dömt och det skall en gång — när det är som mäktigast — upplösas i intet.

Joh. 16:23-33 (Rogate).

När Jesus säger »Vad ni ber Fadern om, det skall han ge er» och sedan gång på gång talar om att be och få, så är det inte fråga om någon bön i betydelse av tillbedjan, tacksägelse, lovsång eller dylikt. Dessa har alla sin stora betydelse, men

vad det här är fråga om är bön i betydelse av begäran, begäran om att få något. Det ord som i grundtexten används (aitéin, aitéisthai) betyder också rätt och slätt »begära».

Det är i denna mening Jesus säger: »Hittills har ni inte bätt om något i mitt namn.» Verklig bön i Jesu mening, med en sådan begäran som får det den begär, hade lärjungarna hittills inte bätt. Men naturligtvis hade de bätt till Gud i gängse mening, sådan mening som de fromma på Jesu tid och fromma män och kvinnor i vår tid använder ordet bön i och brukar bönen med. De hade ju »bätt» till Gud dagligen, åtminstone varje morgon och afton. De hade framburit till Herren lovets och tackets offer med psalmer och lovsånger, sådana som 1 Krön. 16:8-36, Dav. Ps. 144:15-150 o.s.v. De hade firat gudstjänst, de hade bätt med ord, men de hade aldrig ännu bätt i *Jesu namn*, med »outsägliga suckar».

I intet avseende och om ingen annan sak ger Jesus så oförbehållsamma och oinskränkta löften som beträffande *bönen* och *tron*. »*Allt* vad ni ber ... skall ni få.» »*Allt* är möjligt för den som tror.»

Det är självklart att en sådan bön är sällsynt. Dock har Jesus direkt uppmanat sina lärjungar att be på detta sätt, att inte bara tacka och lova, inte bara läsa böner, hålla föredrag och predikningar i böneform, utan att i ensamheten eller tillsammans — dock i »det fördolda» — be om det de behöver, »för att deras *glädje* skall bli *fullkomlig*».

Hur skall en sådan bön vara möjlig? Det är givet att det inte är fråga om en än så andaktsfylld ordsammanställning till egen och andras uppbyggelse. Det är fråga om en bön, sådan den ber som har hela sin själ samlad i bönen — och det är fråga om en bön i Jesu namn, d.v.s. i Kristus Jesus, så att det är Han som i mig för min räkning, i mitt ställe, sänder upp den trängtan jag inte kan uttrycka och gör den till sin. Och när Kristus ber, så ber Han som är ett med Fadern, han som är

utgången från Gud och går till Gud. När en Jesu lärjunge som är i Kristus ber i Kristus till Fadern, då sänder Fadern i Kristus den lärjungens bön till sig själv. Den som en gång upplevt den bönen, han har frid i Kristus, även om han får lida i världen. Han hör de orden nära: »Var vid gott mod: jag har övervunnit världen».

Apg. 1:1-11 (Kr. Himmelsf.d.).

När Kristi jordiska verk var fullbordat i och med hans död på korset och hans uppståndelse, skulle ju den tid kunna tänkas ha inträtt då hans apostlar omedelbart måste ta itu med det verk han hade i uppdrag åt dem. Så framställs också ofta övergången från Jesu till apostlarnas historia. Det är därför viktigt att särskilt erinra om det som så egendomligt gärna glöms bort eller tappas bort, nämligen de femtio dagarna mellan påsk och pingst, och hur dessa i sin tur består av två delar: de fyrtio dagarna efter Kristi uppståndelse, då han av och till visade sig för lärjungarna intill den sista dagen av dessa, vilken sedermera fått namnet Kristi himmelsfärdsdag, och de tio dagarna mellan denna dag och pingstdagen.

Det som kännetecknar denna tid är nu framför allt Kristi anvisning till apostlarna. Denna lyder inte: »Gå nu genast ut till verket. Det hastar!» utan den lyder: »*Vänta! förbida! Stanna kvar! Var stilla!*» Det förra är den naturliga, »förnuftiga», marningen, det senare den gudomliga.

Det sägs också — och det är Jesus Kristus själv som säger det — vad de som fått ett uppdrag skall vänta på: »... vad Fadern har utlovat, det som ni har hört av mig». Både i evangeliet (Luk. 24:49) och här i Apostlagärningarna omtalas vari detta består som Fadern lovat: det är att de skulle utrustas med kraft från höjden, nämligen den Helige Ande.

Genomgående är detta en av Nya testamentets lärdomar, som gång på gång såväl teoretiskt som praktiskt inpräntas,

upprepas och åskådliggörs. Människan vill så gärna — ofta tycks det i all välmening — omedelbart gripa sig an med ett verk som ligger henne om hjärtat eller vartill hon tycks vara kallad, ty verket kallar och det tycks brådska. Och människor vill själva räkna ut, hur verket skall påbörjas, befordras och fullkomnas. Men det gudomliga ordet säger något annat — även till den som redan fått en kallelse och ett uppdrag: »Bida där du är, och invänta den stund som Herren anvisar, oförtydligt anvisar — invänta den stund då kraften från höjden börjar och fortsätter verket.» Kristus själv är i detta inte endast en lärare utan ett föredöme. Hur ofta sade han inte: »Min stund har ännu inte kommit», när människor ville jakta och påskynda honom. Men när tiden var inne sade han: Stunden har kommit.

Berättelsen här i Apostlagärningarnas början bevarar också det ord av Jesus varigenom han tillsäger sina lärjungar, sina egna befullmäktigade apostlar, att de inte heller skulle bekymra sig om annat än det som var deras uppdrag. Strängt och definitivt avvisar han deras fråga: »Är tiden nu inne för dig att återupprätta riket åt Israel?» Han svarar: »Det är inte er sak att veta vilka tider eller stunder som Fadern i sin makt har fastställt.» Dock omedelbart därefter heter det: »Men när den helige Ande kommer över er, skall ni få kraft att bli mina vittnen.» Hur mycket mer är inte Faderns löfte om den Helige Ande än den fåfänga kunskapen om tider och stunder (Dan. 2:21), hur mycket förmer är det inte att vara Kristi vittnen — att vittna om Kristus enligt Guds Heliga Ord — än att plågas av de oroliga och onyttiga frågorna om världens närmaste öden. Dessa har ju dock Fadern i sin egen myndighet — det är visshet nog (Jes. 44:24, 25).

»Vad Fadern utlovat» hade Jesus själv talat om, hänvisande till de profetiska skrifterna. Det är sådana ställen som Jesaja 44:3, 4, Joel 2:28-32.

När apostlarna skulle vara Kristi vittnen, skulle också deras verk ledas av Kristi Ande. De skulle börja, inte efter sin egen utan efter Guds plan. Det innebar att de skulle vänta i Jerusalem och utrustas med kraft i Jerusalem och börja sitt verk i Jerusalem. Det var en obetydlig stad i världens ögon och efter rent världsliga beräkningar föga lämpad som utgångspunkt för ett världsfamnande verk. Men Herren har på ett alldeles märkvärdigt sätt förbundet sitt frälsningsverk vid namnen Sion och Jerusalem. Så kunde de första kristna i dessa ord se en uppfyllelse av — den egentliga djupaste meningen i — de profetiska orden (Jesaja 2:2, 3): »Det skall ske i den yttersta tiden att det berg där Herrens hus är skall stå fast grundat och vara högst bland bergen, upphöjt över höjderna. Alla hednafolk skall strömma dit. Ja, många folk skall gå i väg och säga: ”Kom, låt oss gå upp till Herrens berg, till Jakobs Guds hus. Han skall undervisa oss om sina väger, så att vi kan vandra på hans stigar.” Ty undervisning skall gå ut från Sion, Herrens ord från Jerusalem.» (Jfr Joh. ev. 4:22.)

När Jesus sagt detta, hade han därmed för sista gången på det allvarligaste och eftertryckligaste sätt åt apostlarna överlämnat sitt eget verk och till dem överlåtit sin egen myndighet, sitt eget uppdrag, till dem och deras efterträdare intill tidsålderns slut, intill jordens ända. Och därmed togs han bort ifrån deras ögon — och de skulle invänta hans ankomst till dem på ett inre sätt, då de skulle förstå vart han gått hän och varför han måste tas bort ur deras åsyn. (Joh. 16:6-11).

Joh. 15:26-16:4 (6 sönd. e. Påsk).

Jesus säger sig ha talat till lärjungarna också med det syftet att de inte skulle komma på fall. Det som de riskerade att komma på fall genom, var enligt sammanhanget i denna text en felaktig inställning till den reaktion som omvärlden skulle

komma att inta till evangeliet, när det uppbars av Ande och kraft, d.v.s. när det var den helige Ande och inte människors egna beräkningar som frambar evangeliet och lät Kristus träda fram för världen.

Att »komma på fall» består framför allt i att man söker skapa en annan reaktion hos omvärlden än den som Kristus sagt vara den enda som är möjlig, om evangeliet och kristendomen skall vara äkta. Den reaktionen beskrivs sålunda: »Ni kommer att bli utstötta ur synagogorna, ja den tid kommer då var och en som dödar er skall tro sig tjäna Gud», d.v.s. stå i det godas och rättas tjänst. Den Kristi apostel eller lärjunge som försöker framställa evangeliet så och framträda med kristendomen så, att världen skall reagera på annat sätt — finna den tidsenlig och förmånlig — han har svikit Kristus och syndat mot den helige Ande. Den som blivit känd av Fadern, i Kristus sett Guds härlighet, han har därmed tagits ut för en uppgift som måste framkalla den kristusfientliga världens hat. Att försöka få det annorlunda, det är att komma på fall. Nu talar Kristus om detta, för att lärjungarna ständigt, genom hela denna tidsålder, skulle behålla detta i minnet, erinra sig det och hålla sig fast vid det. Om de gör det, får de, får församlingen, del av den ständiga kraftströmmen från Guds tron: Guds helige Ande. (Jfr Upp. 22:1, Hes. 47:1, Sak. 14:8.)

Joh. 14:23-31(Pingstdagen).

»Om någon älskar mig, kommer han att *bevara* (terései) mitt ord.» Kristi ord och evangelium är som en outtömlig, oändligt djup skatt som överlämnas åt den skara människor och åt var enskild som älskar Kristus. Vad är det viktigaste de kan göra med denna skatt, såväl för sig själva som för kommande släkten? Det är att *bevara* (teréin) den, bevara den som något obeskrivligt dyrbart och heligt. De har fått hela denna skatt,

hela evangeliet, hela den obegripliga rikedom av Kristi liv, lära och försoningsverk åt sig överlämnad. Det är nu inte meningen att de endast skall ta emot det som de med sin vishet och klokhet kan utgrunda, eller — ännu värre — att de åt andra, åt efterkommande släkten, endast skulle överlämna så mycket (= så litet) av denna skatt som de själva med sin begränsade insikt har kunnat fatta och tillgodogöra sig. Ty de som gjorde så, de var inte gripna av den kärlek och tacksamhet till Kristus, som ingen som verkligen sett honom kan undgå att vara gripen av.

Men det är inte meningen att denna skatt skall vara något otillgängligt och ofruktbart, för den nämligen som i trohet och vördnad — och kärlek — *bevarar* den. Ty *för det första* är denna skatt inte överksam även då den inte ännu uppfattats. Den är som livet självt: livet lever i mig även utan att jag alls fattar hur detta sker. Så säger Jesus: »Min Fader skall älska honom, och vi skall komma till honom och ta vår boning hos honom.» Den som bevarar detta Livets Ord, Kristi ord, hos honom skall Kristus och Kristi Fader själv bo med sitt liv och vara när honom med sin Ande. Och *för det andra*: Hur ringa än dens kraft är som bevarar Ordet i ett troget och hängivet hjärta, så kommer — enligt Jesu löfte — den Ande av vilken detta Ord är härflutet, att undan för undan lära honom allt och påminna honom om allt som Kristus har sagt, och detta i mån av hans behov. Och det finns ingen gräns för detta meddelandes, denna undervisnings, rikedom, liksom inte heller någon gräns för det bevarade Ordets djup, vilket skönjs allt djupare för varje klarhet som vinn.

Men med denna skatt, detta liv, får den kristna församlingen och den enskilde bevararen av denna skatt, också den *frid* som är över allt förstånd. Det är något alldeles särskilt med denna frid, en frid av ny och annorlunda innebörd och egenskap än den frid som man förut känner till, den »frid som

världen ger». Det är den andliga världens frid, friden från Fadern och Kristus själv — vilka är ett — friden hos den som är ett med sitt upphov. I denna frid är man ett med honom i vilken denna världens furste inte har någon del. Så kan inte heller denna världens furste eller någon av de makter och väldigheter som utgår ifrån Denne — hur mycket de än kan slavbinda, tortera och döda — på något sätt få någon ingång i den frid som är deras som hör Kristus till, därför att de bevarat hans ord. (Jfr Upp. 3:7-13.)

Joh. 3:16-21 (Annand. pingst).

Nya testamentet talar mycket om nåd och dom, om barmhärtighet och rättfärdighet, men aldrig på det sätt som fariseer och dogmatiker i alla tider behandlat dessa begrepp. De senare tycks bara kunna tänka sig rättfärdighet och barmhärtighet som två egenskaper som står i motsats till varandra och som håller varandra i spänning — eller så, att rättfärdigheten får ge något med sig till barmhärtighetens förmån. I Nya testamentet är dom och nåd, rättfärdighet och barmhärtighet framsprungna av samma enhetliga väsen, av samma vilja, av samma handling. Guds handling med människan är ren kärlek: »Så älskade Gud världen ...» Men just denna kärlek blir till fruktansvärd dom, då »människorna älskade mörkret och inte ljuset» [Joh. 3:19]. Människosonen kom inte för att döma världen, men världen dömer sig själv genom att hata honom som är det enda ljuset, det enda goda i deras mörker. De älskar den onskap som pinar dem. De älskar det som fördärvar, förintar, förstör dem, hatar dem — och de hatar honom som älskar dem — om de inte till äventyrs ger upp inför honom, sträcker sig emot honom, tror på honom, böjer sig för Sanningen. De som böjer sig för Sanningen, de förnimmar sig stå under domen, men de kommer inte under domen utan under

den förbarmande kärleken, som uppreser de fallna och upp-
rättar de nedböjda, löser de fångna, ger syn åt de blinda och
mättar de hungriga med sitt goda (Dav. Ps, 145, 146, Jes. 61).
De som ingenting är, får då av Honom som är, och då de ing-
enting själva verkar, så verkar Han i dem, så att deras gär-
ningar blir »gjorda i Gud». Då är de av sanningen.

Joh. 3:1-15 (H. Tref. dag).

Av fruktan kommer Nikodemus om natten för att lära av
Jesus. Sanningen utbjuds inte på torgen, och den som vill finna
den har inte bara svårighet att finna den, utan löper också fara
att bli förföljd för att han söker den. Men å andra sidan vill
denna berättelse framhålla att Nikodemus verkligen sökte Je-
sus, och sökte honom därför att han förstod och kände att han
hos honom kunde få svar på sina egentligaste frågor.

Liksom så ofta framträder Jesu svar på de frågor som ställ-
des till honom, som om han talat om något annat än det som
frågades om. Det är också det enda sätt på vilket ett rätt svar
kunde ges, och ett verkligt bevis på Jesu beredvillighet att
hjälpa frågaren till rätta. Ett svar ifrån sanningens och verklig-
hetens värld måste tala om något annat, ge något annat, än det
som finns i den frågandes värld. Ty denne skall ju, om han
skall få ett svar av värde, just föras utanför sin egen begrän-
sade verklighet — det är på grund av dennas brist och otil-
räcklighet som han söker och frågar.

De svar som Jesus här ger är också till själva sitt innehåll
ett belägg för detta. Nikodemus frågar inte efter ett nytt liv,
han kan inte forma en sådan fråga, men anledningen att han
kom till Jesus och hos honom sökte sanningen var ju, att han
inte var nöjd med det liv han hittills kände och hittills förde.
Han ville av Jesus få klarhet om tillvaron, och denna klarhet

skulle naturligen också innebära att han ändrade sitt liv, sitt levnadssätt. Den outtalade frågan var alltså denna: »Hur skall jag ändra mitt liv? Vad skall jag ta mig till med, hur skall jag omordna, mitt liv, för att det skall bli mening med det?» Och på denna fråga svarar Jesus med något helt annat: han talar om ett helt *nytt* liv. Ett nytt *liv* är inte detsamma som ett nytt levnadssätt, ett nytt *sätt* att leva det hittillsvarande livet. Utan det måste bli ett liv lika nytt som den som föds hit till jorden verkligen börjar sitt liv, börjar ett nytt liv. Man måste födas ovanifrån till ett helt annat liv — inte ett annorlunda levnadssätt. Och hur sker det? Av gudomlig ande och säd.

Nikodemus frågar — och inte bara han utan var och en genom tiderna som ställs inför samma svar — »Hur kan det ske?» Man vill ha en förklaring eller en anvisning på något tillvägagångssätt. Men åter blir svaret ett tal om något annat — ty hur skulle en förklaring vara möjlig? En förklaring skulle ju innebära att man gjorde detta nya begripligt såsom något som hör det gamla till. Det vore som att försöka förklara vad kärleken är för den som aldrig provat kärleken och inte heller vill veta av den. Hur skulle det kunna ges en anvisning om hur man skall förhålla sig? Det skulle ju vara att tala om hur man skulle leva ett alldeles nytt liv på villkor att man helt stannade kvar i det gamla livet. Det vore som att för en drömmande förklara det vakna livet med en ny dröm, så att han skulle slippa att vakna.

Men den som vaknar förnimmer att Jesus genom jordiska ting talar om de himmelska och eviga. Först och främst genom sig själv, genom sitt jordeliv, sin död, sin uppståndelse. I dessa talar en som vet, därför att han kommer från sanningens värld. Den som tar emot honom ser i honom »gudomens hela fullhet i kroppslig gestalt», »en härlighet som den enfödde har av Fadern, full av nåd och sanning». Men den som inte för-

nimmer detta måste ju finna det hela oförnuftigt och obegripligt. Det är dock inte alla som gör detta. Hur många är inte i stället de, i vilkas själ Kristus lyst in med ett ljus som för dem var förmer än allt ljus och all sanning som de förgäves provat ut i världen.

Luk. 16:19-31 (1 e. Tref.).

Om man över huvud tänker sig att människan fortsätter att leva — eller existera — efter den jordiska döden — och många fler än man anar tänker sig i all hemlighet detta — så beräknar man nog, att man skall finna vägar och till och med framgång i denna fortsatta tillvaro ungefär på samma villkor som man gjorde det i detta livet. Ett sådant resonemang är ju logiskt. Och eftersom i denna jordetillvaro den ekonomiskt begåvade människan — den med ekonomiskt sinne och begåvning utrustade — i stort sett bäst behärskar tillvaron på denna sidan döden, så kan man ju anta att samma människa har de bästa förutsättningarna att finna sig tillrätta och vinna en tryggad position på andra sidan, om det nu finns någon sådan andra sida, vilket som sagt de flesta i hemlighet räknar med.

I berättelsen om den rike mannen och Lasarus lär Jesus bestämt, att det finns en fortsatt existens efter döden. Men han meddelar att förhållandena där är omvända. Den ekonomiskt begåvade — som naturligtvis ringaktade samvetets bud — finner sin verkningsförmåga förvånansvärt men definitivt begränsad, han får höra att han fått ut sitt goda, under det att den fattige blir förd av änglar till Abrahams sköte. Denna berättelse är inte till varning — den hjälper inte, ty man tror ju inte vare sig på Mose eller profeterna — utan till tröst. Den är sagd för dem som har det svårt i världen, för dem som är fattiga och obegåvade, förföljda och föraktade.

Luk. 1:57-80 (Joh. Döp. d.).

Utan att de ledande inom det lilla folk, som de palestinesiska judarna utgjorde i den dåtida världen, hade en aning om det, ännu mindre de ledande och styrande i det stora världsriket, förbereddes i all stillhet den största, mest genomgripande händelsen i historien, d.v.s. i Guds plan med mänskligheten. Till evangeliet om Frälsarens födelse hör evangeliet om Johannes förberedarens födelse. Det är att lägga märke till att den största vikt fästs vid det namn som ges dessa båda: Johannes = Guds nådiga gåva, Jehoshua = Herren frälsar. Vid bägges namngivning förekommer en lovsång, helt i de gamla skrifternas, det är det gudomliga ordets, språk. Ty Sakarias »blev uppfylld av den helige Ande» och talade därför Gamla testamentets (= de gudomliga skrifternas) språk.

»I äkta profetisk hänryckning ser Sakarias återlösningens verk redan fullbordat, vilket nu med Kristi förberedares födelse var i sin gryning. I sin sons födelse, vilken Sakarias betraktade endast i dess sammanhang med Kristi uppenbarelse, såg han ett besök av Guds rika nåd, som de fromme förbidat» (Olshausen).

Johannes var den som skulle förbereda Kristus och peka på Kristus. Oförlikneligt och genom tiderna gällande är det sätt på vilket han pekade på Kristus: »*Se Guds Lamm, som tar bort världens synd!*» (Íde ho amnòs tu theú ho airon tèn hamartían tu kósmu.)

Luk. 14:16-24 (2 e. Tref.).

Det egendomliga är att den som fått den mest hedrande inbjudan som tänkas kan, är i stånd att vara förhindrad efterkomma denna inbjudan. Människor eftersträvar mycket, men när de kallas till det som är högt över det högsta de kunnat drömma om, så försmår de detta. Men den konungsliga inbju-

dan kommer bara en gång. De som en gång avvisat den med förhinder blir inte vidare anmodade.

Emellertid har denne Konung, alla världars och rikens konung, en klass av folk som han är särskilt angelägen att inbjuda: det är sådana som är helt ovärdiga. De enda som inte bara inte blir avvisade utan tvärtom nödgade att komma med, det är de som är helt ovärdiga. De är alltid välkomna till den store Konungens gästbud. För dem är evangeliet, det glada budskapet, avsett: för de små, de odugliga, de ringaktade, de som intet är. De är den högste Konungens folk och hans särskilda skyddslingar.

Luk. 15:1-10 (3 e. Tref.).

»Det som Jesus har tappat är en sådan människa, som har vikit ifrån Herren Jesus med sitt hjärta. En sådan föreställer Jesus i evangelium under bild av ett borttappat får, och under liknelsen av en förlorad penning. Såsom det hundrade fåret hade förut varit hos den övriga hjorden, och såsom den tionde penningen hade varit förvarad på samma ställe som de övriga nio, alltså har ock en ifrån Gud avviken människa, åtminstone uti sina späda år, tillhört Herren Jesus och varit bland hans trogna.» (H. Schartau.)

Man kan säga att det finns en objektiv och en subjektiv sida hos begreppet *förlorat, borttappad* i Jesu mening. Den objektiva är den som Schartau så enkelt och klarsynt och bibliskt framhåller i ovan citerade satser, nämligen denna: det som är förlorat har en gång varit på den plats, tillhört den värld, som är dess rätta hem. Det är därför det objektivt sett kan kallas förlorat, borttappat. Detta framgår också av den närstående liknelsen om den förlorade sonen: denne hade ett fadershem, sitt eget rätta hem. Så har också den förlorade människan sitt

urhem. Det är det gudomliga livet, salighetens, enhetens liv, det enda liv där hon verkligen är hemma.

Den subjektiva sidan består i att människan också känner sig förlorad eller är helt oförmögen att hjälpa sig själv. Den »rättfärdige» är nämligen också avskuren från sitt rätta hem, sin egentliga livssfär, men vill inte erkänna detta, utan menar sig vara på rätta vägen och inte behöva någon bättring, varför allt tal om frälsning är något störande och frånstötande för honom. Han känner sig inte förlorad och menar sig på den väg han befinner sig, förvisso kunna vandra vidare i rätt riktning.

I liknelsen om den förlorade sonen kommer nu den subjektiva sidan särskilt till synes, som består i känslan av att vara förlorad, borttappad och helt ovärdig. »Jag är inte längre värd att kallas din son.» I de båda liknelserna om den borttappade penningen och det förlorade fåret framträder särskilt den subjektiva beskaffenhet som består i den fullständiga oförmågan att själv finna tillbaka till sin rätta ort. »Likaså oförmögen som den borttappade penningen är att skaffa sig själv till rätta, och det förlorade fåret att åter bringa sig själv till hjorden, likaså vanmäktig är en oomvänd människa uti att omvända sig själv, utan det är den barmhärtige Frälsaren, som uträttar alltsamman.» (H. Schartau.)

Vem är nu den rättfärdige? Vilka innefattas under denna beteckning? I evangeliet berättas det att anledningen till att Jesus framställde sin liknelse var att den klass av rättfärdiga som representeras av fariséerna och de skriftlärde, ondgjorde sig över att Jesus omgicks med ovärdiga människor. De hylade den typiskt fariseiska satsen: »Säg mig, med vem du umgås, så skall jag säga dig, vem du är!» Fariséerna representerar själva höjdpunkten av rättfärdighet, den klass som är den värsta och som utgör en ständig fara för varje kristet samfund — eller »religiöst samfund» över huvud — därför att de befinner sig inom detta samfund och gärna förstår att göra sig

till och av andra betraktas som pelare. Fariséerna såsom rättfärdiga är de gudfruktiga — och märk väl: de uppriktigt gudfruktiga – rättfärdiga. De har också förmågan att låta den ovärdige känna sig ännu ovärdigare, och stänger därmed »himmelens port» för honom. Men det finns även andra rättfärdiga, sådana som inte vill betecknas som gudfruktiga utan kanske som frigjorda från all »religiös vidskepelse», men dock menar sig veta sin väg och som inte på något sätt är medvetna om att de saknar sin andes rätta hem och liv. De ser också ned på de ovärdiga, de bortkomna, de misslyckade och odugliga, över huvud på dem som är ringa och betydelselösa.

För de kristna samfundet betyder de rättfärdiga, av vilken klass de än är, en fara, så fort man tillämpar mänskliga beräkningar och inte har blicken och sinnet öppna för Jesu Kristi »oförnuftiga» men verklighetsriktade handlingssätt och exempel. Är det rättfärdiga inom samfundet, så ligger faran i att man inte vill stöta sig med dessa pelare i samfundet som ofta har särskilt mycket att säga till om — ekonomiskt och annorledes — inom samfundet. Är det utomstående »rättfärdiga» så är faran den att man särskilt inriktar sig på att vinna sådana och är särskilt glad över att få sådana med sig, gläder sig över deras omvändelse därför att de är inflytelserika, värdefulla krafter som det är en särskild heder och stolthet att ha vunnit. De räknas ju just som »värdefulla krafter».

Jesus själv förfar helt annorlunda och han påstår bestämt, att han däri handlar i fullkomlig enhet med den himmelske Fadern själv, därför att Han och Fadern är ett. Jesus stöter sig fullkomligt hänsynslöst och utan avseende på de ödesdigra följderna, med fariséerna, de rättfärdiga pelarna inom Guds församling, såsom de ju både själva betraktar sig och av andra anses. Och han visar en fullkomlig likgiltighet för att lägga an på de inflytelserika och värdefulla krafterna utom församlingen. Och när en sådan rent av söker honom, gör han det till synes

orimligt svårt för en sådan att komma med. Den rike ynglingen behandlar han på sådant sätt att denne går bedrövad bort. Och Jesus fortsätter sin väg.

Men annorlunda gör han med de ovärdiga, de borttappade. Dessa är de enda som han söker. »Fattiga, krymplingar, blinda och nakna» — dem går han ut för att inbjuda. Och nu säger han uttryckligen i dessa liknelser att det är dessa som det blir *glädje* över i himmelen (d.v.s. hos Gud) och hos Guds änglar, när de gör bättring. Han gläder sig inte över de »värdefulla krafterna» utan över de borttappade, de ovärdiga, över dem som intet är. Är Du ovärdig, så vet att Du är särskilt sökt av Herren Jesus, särskilt inbjuden att komma till honom. Han kan också föra dig bort ifrån de usla brunnarna till frälsningens källor ur vilka du skall ösa vatten *med glädje*. (Jes. 12:3.)

»Ty Guds dårskap är visare än människor och Guds svaghet är starkare än människor. Bröder, se på er egen kallelse: inte många av er var visa om man ser till det yttre, inte många var mäktiga, inte många av förnäm släkt. Nej, det som för världen var dåraktigt har Gud utvalt för att låta de visa stå där med skam, och det som för världen var svagt har Gud utvalt för att låta det starka stå där med skam, och det som för världen var oansenligt och föraktat, ja, det som inte var till, har Gud utvalt för att göra till intet det som var till.» (1 Kor. 1:25-28.)

Frågor och svar.

Fråga: I senaste numret av tidskriften, som i övrigt är rätt så bra, förekommer på slutet ett par anmälningar av böcker som är tämligen okända. Vad är egentligen »Zohar» och vad är »Sefer Jesira»?

L. P.

Svar: I studiet av Nya testamentet ingår med nödvändighet studiet av judendomen. Man kan inte komma ifrån, att Jesus och alla apostlarna var judar. För Paulus är judendomen och Israel ett huvudproblem. Se t.ex. Romarebrevet kapp. 9-12. Det är ett fel i nutidens studium av judendomen, att man endast tar hänsyn till de riktningar inom judendomen som Jesus och apostlarna stod i motsatsställning till, d.v.s. fariseismen, som efter år 90 e.Kr. brukar kallas för rabbinismen. Man glömmer då bort, att det också fanns andra riktningar och strömningar. På Jesu tid fanns också bl.a. sadducéer och esséer. Sadducéerna miste sitt inflytande vid Jerusalems fall år 70 och lever kvar endast såsom kohanim, märkbara i sådana namn som Cohen, Kohn, Kahana etc. Esséerna försvinner också i historiens dunkel, men de efterlämnar som andliga arvtagare kabbalisterna. »Zohar» och »Sefer Jesir» är jämte Henoksböckerna kabbalismens huvudurkunder, liksom de bägge Talmuderna och midrascherna är fariseismens respektive rabbinismens urkunder. Uppenbarelseboken förutsätter kabbalistiska begrepp, liksom också Paulus flera gånger använder kabbalistiska termer, t.ex. då han talar om den förste Adam och den andre Adam, Adam Kodmon och Kristus. Kabbalismen har också spelat en mycket större roll än rabbinismen — fariseismen — i judendomens underbaraste skapelse, nämligen synagogans gudstjänst, som på ett så markant sätt godkännts av Jesus. Se Lukas 4:15-22. Det är värt att märka att Jesus som så skarpt avvisade farisäer och sadducéer, helt accepterade synagogan. På samma sätt gjorde Paulus. Dennes omvändelse betydde en total brytning med fariseismen, men därmed hade han inte brutit med synagogan. Han

ville på varje ort endast förkunna evangeliet från synagogans forum. Endast när det på en ort förekom att fariséer dominerade i den judiska församlingen och genomdrev att Paulus och de kristna uteslöts ur synagogan, blev aposteln tvingad att grunda en egen församling skild från synagogan. Men vi ser t.ex. i Korint att själve synagogföreståndaren följde med i den nya församlingen, när det fariseiska partiet hade lyckats genomdriva de kristnas uteslutning.

»Sefer Jesira» och »Zohar» kanske har nämnts oförmedlat i denna tidskrift. Men därmed har ändå vunnits att uppmärksamheten riktats på dessa bägge för ett nytestamentligt studium viktiga urkunder. Och för detta tackar vi också frågaren.

H. O.

Fråga: Finns de s.k. Sefirot nämnda någonstans i Nya testamentet eller kanske t.o.m. i Gamla testamentet?

R. S.

Svar: Några av de vanligaste namnen på de mellersta sefirot är direkt tagna ifrån 1 Krön. 29:11, 12. Där förekommer namnen på 4-8 sefiran i vanlig ordning, följda av den tionde och slutligen sammanfattade i den första. »Dig, Herre, tillhör Storheten (4) och Styrkan (5) och Fägringen (6) och Segern (7) och Majestätet (8) ... Ditt, Herre, är Riket (10) och Du är den som är upphöjd över allt till (dess) huvud (= Krona, 1).» I Nya testamentet förekommer dessa uttryck för Skapelsens, Uppehållens och Försoningens verk överallt, alldeles särskilt koncentrerat i Joh. ev. 1:1-18 och Uppenbarelseboken. Den vilken såsom frågaren tydligen känner till dessa »Sefirot» måste omedelbart kunna upptäcka dem i hela Nya testamentet. Läs t.ex. dessa ord i Uppenb. 3:12: »Den som segrar skall jag göra till en *pelare* i min Guds *tempel*», 4:11: »Du, vår Herre och Gud, är värdig att ta emot *pris* och *ära* och *kraft*: ty du har *skapat* allting, och för din viljas skull *har de varelse* och blev *skapade*», 5:12: »*Lammet*, som blev slaktat, är värdigt att ha *kraft* och *rikedom* och *visdom* och *starkhet* och *ära* och *pris* och *lov*», 11:17: »Vi tackar dig, Herre allsmäktig Gud, du som *är* och *har varit* och *skall komma*, ty du har tagit din stora *kraft* och *regerar*», 21:6, 7: »Och han sade till mig: 'Det är gjort. Jag är A och O, begynnelsen och änden. Åt den som törstar skall jag ge att dricka fritt och för intet ur källan med livets vatten. Den som segrar skall få detta i arv, och jag skall vara *hans Gud* och han skall vara *min son*.'»

Anm. 1 Krön. 29:10-13 ingår i synagogans morgonbön, och det är inte uteslutet att så var förhållandet redan på Jesu och apostlarnas tid. Stycket finns i varje fall upptaget i den äldsta fullständiga redogörelse för synagoggudstjänsten som vi äger, nämligen *Siddur Rab Amram Gaon*. Det kommer där närmast efter de s.k. Halleluja-psalmerna, d.v.s. Dav. Pss. 145-150. Man observerar att det enligt 1 Krön. 29:10 är David själv som ber denna bön »inför hela församlingen», alltså vid en gemensam gudstjänst.

Det är viktigt att komma ihåg, att de s.k. sefirot, de gudomliga attributen och verkningssätten i Skapelse, Uppehållelse och Försoning, dels i själva grundtexten har en rikedom på namn, dels i översättningen framträder i växlande benämningar. Detta är redan fallet vid övergången från hebreiskan till grekiskan såväl i den grekiska översättningen Septuaginta till Gamla testamentet som i Nya testamentets översättningar av gammaltestamentliga ställen.

Exempel på det förstnämnda, att en och samma sefira får olika benämningar redan i Gamla testamentets hebreiska, är att den första, Kabod (övers. Härlighet Jes. 6:3, Hes. 3:12), även benämns »Huvudet» (1 Krön. 29:11), »Begynnelsen» eller »Tronen» eller »Kronan» eller anges med sådana uttryck som »Du är», »Din är», »Ditt är», »Dig tillhör, tillkommer» etc. Den fjärde, »Storheten», benämns också »Nåden» (Chesed), den femte, »Styrkan» också »Domen» eller »Rättfärdigheten», den sjätte, mittpunkten, »Fägringen», också Frälsningen», »Jag är», »Klippan», »Förlossaren», den sista, »Riket» också uttrycks med »Slutet», »Änden», »Den som skall komma», »Herrens dag» o.s.v.

Exempel på att grekiska Septuaginta återger olika hebreiska benämningar med samma ord utgör det grekiska »doxa» (på svenska vanligtvis återgivet med »härlighet»). »Doxa» kan nämligen motsvara hebr. *kabod* (1), *tiferet* (6) och *hod* (8), omvänt kan t.ex. det hebreiska *gebura* (5) återges på grekiska än med *iskhýs* (= styrka.), än med *dynastéia* (= makt, välde), än med *dýnamis* (= kraft).

Rikedomen eller mångfalden av benämningar har den betydelsen att den rätta innebörden därigenom görs mera tillgänglig. Om jämte Gedulla (= Storhet) står Chesed (= Nåd) såsom beteckning för samma attribut, så anges därmed att den gudomliga storheten visar sig i den gudomliga nåden, att storhet betyder rikedom på nåd. Om jämte Tiferet (= Fägring) står Geulla (= Förlossning, friköpning) eller Jeshua (= Frälsning), så anges att den som här ses som den sanna Fägringen, den sanna skönheten, det är bilden av Honom på Korset, med vilken kontrasteras den fallna mänsk-

lighetens blindhet: »Han hade varken skönhet eller majestät. När vi såg honom var hans utsende inte tilldragande» (Jes. 53:2).

Slutligen må erinras om att den sammanfattande benämningen *sefira* (flertal: *sefirot*) — själva ordet alltså — inte finns vare sig i Gamla eller Nya testamentet. Som sammanfattande uttryck används här i stället flertalsformen av de enskilda attributen. Jfr Ps. 145:1-7, 105:1-5, Rom. 1:19, 20.

H. O.

Tidskrifter.

För Biblisk Tro, Kvartalsskrift utgiven av Förbundet för Biblisk Tro (Postgirokonton 15 23 35, Biblisk Tro, *Stockholm*, årsprent.-avg. 2:75).

Häfte 1 för 1946 innehåller: »Kring ett herdabrev» av D. Hedegård, »Luther och Bibeln» av Erik B. Carlsson, »Nya testamentets geografiska uppgifter» av James B. Johnstone, »Om Herrens andra tillkommelse och det tusenåriga riket» av hovrättsrådet K. J. Ekman, »Nutida folkskolebarns kristendomskunskap» av folkskollärare Nils Heimer, »Utblick över samtiden» av D. Hedegård, »Frågor och Svar», samt anmälningar av följande skrifter: H. Odeberg: *Nya testamentet om det Gamla* (Sv. Allians Miss. Förl.), Mackintosh: *Femte Mosebok* (Förlaget Filadelfia), C. S. Lewis: *The Screwtape Letters, Broadcast Talks, The Problem of Pain, Christian Behaviour, Beyond Personality* (The Centenary Press, London), samt G. Campbell Morgan: *Alpha and Omega* (Bookrom, Westminster Chapel, London). Slutligen notiser »Från Förbundets arbete», »Förbundets för Biblisk Tro årsmöte», »Nya medlemmar», »Predikantskolornas elever samlade» (Arvid Svärd), »Bibeln i dagspressen» (A. Svärd).

Karmel, organ för kristent forsknings- och opplysningsarbete i Bibelens land og Norden, utg. Per Faye Hansen, Karmelinstitutet, Storgat. 38, Oslo (månadstidskrift, årsprenumeration 5:- kr., postgirokonton 16 77 68, Karmel, *Stockholm*).

Nr 4, april 1946 innehåller: »Da Jesus var oppstanden» av P. Faye Hansen, »Hva så apostlerne i graven» av prof. A. Saaristo, »Hvor er Golgata og Jesu grav?» av P. Faye Hansen, »Om läran är av Gud» av R. Buschmann, »Avslöring av antisemittismen», »Nytt fra Palestina og diasporaen», »Karmelhilsen fra cand. theol. Øivind Andersen», »Fra den åndelige situasjon», »Skandinavisk og utenlandsk litteratur», »Hatikvah,

det jödiske Palestinas nasjonalsang», »Samtal med läsekreten», »Spørsmål og svar», »Inbydelse till nordisk Karmelmöte i Norge på Fredtun Ungdomsskole ved Stavern 15-18 augusti 1946», Karmelinstitutets nye brevkurs »Bibelens Israel og Israels Bibel». (Om Karmelinstitutet och dess verksamhet se Erevna nr 1 för 1946.)

Kyrka och Folk, månadsblad för evangelisk-luthersk tro och svenskt kyrkoliv, utg. kontraktsprosten Arvid Norberg, Skultorp, (Årsprenumeration kr. 2:-, postgirokonto 4 50 55, Kyrka och Folk, *Göteborg*.)

Nr 4 för 1946 innehåller: »Evangelium för små och stora barn» av David Svenungsson, »Kristen fostran och vårt folks moral» av Oscar Hippel, »Ur fromhetslivets historia. Jonas Sandell II» av Josef Gustafsson, »Nicolaus Tech-Decius» av Agda Engström, »Ur kyrkoliv och folkvärld», »Böcker».

Nya Väktaren, utg. Axel B. Svensson. (Månadsskrift, postgirokonto 5 58 43, B.V., *Stockholm*.)

Nr 4 för år 1946 innehåller: »En har dött för alla, alltså hava de alla dött. 2 Kor. 5:14» av A. J. Bäck, »Kyrkan och nöjeslivet» av Amythos, »En deklARATION» av A. S-n, »Ett profetiskt vittnesbörd», »Kroppens uppståndelse», »En reflex», »Atombomben och gudstron».

Innehållsförteckning.

	Sid.
Hovpredikanten <i>Bo Giertz</i> : Passionshistorien och vår syn på Skriften.....	65
Fil. lic. <i>Herman Wohlstein</i> : De två första påskaftnarnas symboler och innebörd inom judendomen	74
Sogneprest <i>Carl Fr. Wislöff</i> : 1 Petr. 2,4-9	78
Redaktör <i>Sture Olsson</i> : Nytestamentlig förkunnelse	81
Professor <i>Hugo Odeberg</i> : Anteckningar till nytestament- liga texter	88
Frågor och svar	108
Tidskrifter	111

EREVNA. Redaktör: Teol. lic., Fil. mag. E. Starfelt. Lund.
Redaktionskommitté: Kand. E. Albertson, Kand. G. Twegner,
Kand. T. Tykesson. Utgivare: Prof. H. Odeberg, Lund.
Distributionschef: Kand. K.-G. Landström. Red. o. exp.:
Erevna, Fack 91, Lund. Postgirokonto nr 27 11 04. Erevna
Lund.

*Lund 1946. Carl Bloms Boktryckeri A-B.
Språkligt bearbetad 2002.*